

було би завдати по забезпеченню провіантом і спровокувати голод у стані супротивника. За таких умов була невелика надія на солдатські бунти, а в ідеалі – навіть на громадянську війну.

На захопленій території Немирич радив наvertати чужинців до вірності та здійснювати грамотну економічну політику. Водночас він наголошував, що під час походу важливо не дати Москві відкрити «другий фронт» у прикордонних регіонах. Тому частину військ слід було залишити для прикриття Смоленщини й Чернігово-Сіверщини.

Спираючись на теорію в трактаті Юрія Немирича та його особистий досвід можна зробити висновок, що він викладає практичні поради з підготовки та ведення війни, вказуючи слабкі і сильні сторони конкретного ворога. Сучасна Україна повинна зрозуміти, що «Суть же угод, які існують у москві з чужинськими народами, полягає в тому, щоб їх порушувати» [3, с. 311].

Література

1. Немирич Юрій. Роздуми про війну з московитами Georgii Niemirycz. De Bello Moscovitico / пер. з лат. мови В. Д. Литвинова, Я. М., 2014. 60 с.
2. Гуцало Євген «Ментальність орди». – 1996. 44 с.
3. Кошиць О. Малюночки з російської історії. – Головащенко М. А. Феномен Олександра Кошиця. – К.: Музична Україна, 2007, с. 404-411.
4. Нездоланна Україна : Хроніка нищення української Церкви, мови, культури, народу. Ганна Куземська. К.: Фенікс, 2014. 132с.

Гайдук Д.О. студ. гр. БМБ-20
Науковий керівник канд. філос. наук,
доц. Множинська Р.В.
Київський національний університет
технологій та дизайну

СЕВАСТЬЯН КЛЕНОВИЧ – ПРЕДСТАВНИК АНТИТРИНІТАРНОГО РУХУ В УКРАЇНІ В XVI СТ.

Польсько-український діяч пізнього Ренесансу С. Кленович народився 1550 р. в м. Калуші (в той час Польща), за іншими даними в м. Суммашенші (Сілезія). Освіту отримав у Краківській академії, по закінченні якої отримав посаду бургомистра Любліна. Сприяв створенню Замойської академії, допомагаючи набору професорів, а з 1589 р. читав там античну літературу. Його творча спадщина засвідчує високу ерудицію: досконале знання латинської мови, античної літератури, зокрема грецької, знання основ тогочасного права.

Перу С. Кленовича належать «Роксоланія»; (1584), «Звитяга богів» (1587), «Лісосплав» (1596), «Смуток з приводу смерті Яна Кохановського» (1585), «Гаман іудеїв» (1600), «Перший виступ проти єзуїтів», рід віршів, сатир, написаних латинською, польською мовами. Він переклав твори Й.

Верещинського «Правила...» з латинської на польську мову та Е.Роттердамського «Поміркованість звичаїв». Написав 4 поеми, найвідоміша з яких «Роксоланія» (тодішня латинська назва України). У ній оспівує красу і багатство української землі, її міст і сіл, зображує життя народу, його звичаї і легенди [3, с.150].

Філософські погляди Кленовича мали гуманістичний характер. Основою людського життя для Кленовича є праця. Герой його творів не аскет, що втікає од світу, а людина дії – моряк, який відкриває нові землі, купець, учений. Власне, вся його поема «Роксоланія» – то гімн праці, проголошення необхідності активного земного самоутвердження і самореалізації людини, як сенсу її життя. Кленович був прихильником етичного раціоналізму. Моральне вдосконалення він поєднував з обов'язковим підвищенням освітнього рівня, а однією з головних чеснот уважав уміння людини підкорити свої бажання розумові. Кленовичу була притаманна гуманістична переконаність у здатності людини силою свого розуму і волі створити себе як особистість. Моральним ідеалом для мислителя була стоїчна концепція досконалої людини, основними чеснотами якої вважалися стійкість, шляхетність, розважливність, поміркованість, справедливність, патріотизм. Ці якості, на думку Кленовича, слід прищеплювати з дитинства. Кінцеву мету виховання Кленович вбачав у формуванні гідного і добродійного члена суспільства [2, с.15].

«Роксоланія» є також цікавою з огляду на наявну в ній спробу автора в ренесансно-гуманістичному ключі осмислити вітчизняну історію. Кленович шукає місце своєму та іншим слов'янським народам у світовому історичному процесі. Тому певне місце відводиться питанню походження українського народу, спільних з іншими коренів. Сповнений оптимізму щодо майбутнього, він закликає братися знову добувати «славу предків»; кличе музу історії Клію до України і навіть зазначає, що вона сюди вже йде. Зацікавлення національною історією спричинило його інтерес до народного життя. Кленович оспівує красу і багатство української землі, її міст і сіл, докладно змальовує життя простого люду, його звичаї і вірування, використовуючи при цьому багатий арсенал поетичних засобів античної літератури і міфології, яка переплітається з давньоукраїнською, персонажі якої виявляють інколи навіть більшу силу, ніж християнський Бог.

Основними мотивами творчості С. Кленовича були прославляння української землі, її народу, почуття глибокого патріотизму та громадянського служіння рідному краю. Так, в «Роксоланії» він оспівує рідну землю, світ її природи з погляду «хати хлопа русина», пишаючись не тільки минулим України, а й її сучасним, присвячує цілі сторінки опису її флори і фауни, родючості землі, рясності садів і нив. Характерно, що, будучи католиком, Кленович не робить ніяких закидів православ'ю на фоні скептичного ставлення до церковних законників, які, вийшовши з простолюднів, забувають про своє походження та негативне ставлення до

езуїтів. Більше того, він вихваляє русинів за те, що, хоча проти їх звичаїв виступає весь католицький світ, вони живуть за законами батьків, вірно їх виконують і, проживаючи в польській державі, зберігають своє русинське походження. Останнє властиве і самому авторові, який постійно підкреслює своє русинське походження, вихваляє звичаї українського народу, серед яких називає вільність у виборі дружини, побратимство. На відміну від Нестора-літописця, який вважав, що «звичай русів є пити», він показує: у русинів в давнину не захоплювалися хмільною трутизною і лише у багатих перед їжею давали небагато хмільного. Спростовує Кленович й інші наклепи на рідну землю її ворогів. Так, на твердження, що на Україні досить холодні зими і там нічого не родить, бо земля замерзає так, що її зорати не можна, він показує: це твердження далеке від істини, бо настає весна, приносить золоті врожаї, розквітає земля. В поемі «Роксоланія» оспівується більше десяти українських міст – Київ, Львів, Кам'янець, Луцьк, Замостя, Перемишль та ін., дається досить виразна поетична характеристика кожного з них: Київ для русинів так само, як Рим для католиків; Львів – руського роду краса; Кам'янець – слава, мури, скеля міцна; Перемишль – променисте місто та ін. Підкреслюючи необхідність розвитку в Україні культури, освіти, Кленович мріяв про створення латиномовного парнасу, тобто провідного центру латиномовної поезії [1, с.250].

С Кленович був представником антитринітарного руху в Україні. Це була протестантська течія в Україні, яка мала сильний ренесансний потенціал. Саме антитринітарний рух був чи не єдиним протестантським напрямком, де органічно поєднувалися ренесансні й реформаційні ідеї.

Поширенню ідей гуманізму і вселюдських надбань в Україні XVI – першої половини XVII ст. значною мірою сприяло посилення антитринітарних рухів, що являли собою передбуржуазні рухи, спрямовані проти панівної церковної ієрархії та кліру, протиставлення їм первісних християнських общин, побудованих на засадах рівності, братства, любові до ближнього, індивідуально-духовне начало людини на протигагу тілесному світу зла, під яким розумілося феодальне суспільство, його соціальні і моральні вади. Досить часто це пов'язувалося з вимогами творення національної держави, формування нації, національної самосвідомості і культури, піднесення людського розуму і морального самовдосконалення людини. З антитринітарних рухів в Україні значне поширення отримало соціанство, впливові громади якого були на Житомирщині, Київщині. Як і антитринітарії, соціанство заперечувало догмати троїсного Бога, відкидало священні перекази, вшанування ікон, всю церковну обрядність і таїнства. Відкриваючи шлях від неба до землі, вони підходили до визнання самостійності людини, її земного життя.

Ці громади в Україні склалися переважно з полонізованих українців (українська шляхта, міщани), які жили серед католиків неслов'янських народів, проте їхні ідеї, як бачимо, поширювалися і в українських землях. Вони відкривали школи в Галичині, Гощі, Ляхівці,

Бресті, Луцьку, Кам'янці. В Ракові мали свою академію, де навчалося понад тисячу студентів, потужну друкарню при ній. Антитринітарії перекладали церковні книги українською мовою, друкували їх. Стосовно їх світогляду, то від початкового радикалізму вони еволюціонували до толерантного гуманізму [4, с.237].

Література

1. Історія філософії на Україні. – К., 1987. – Т. 1. Історія філософії України. Хрестоматія. – К., 1993.
2. Кленович Севастьян. Роксоланія //Українська поезія XVI ст. – К. 1987.
3. Історична проза // Українська література XIV-XVI ст. – К., 1988. С.600
4. Українські гуманісти епохи Відродження. – К., 1995. Т. 1-2. Orichovii Stanislai. Annales. Dantisco, 1643.C.467

Романенков О., студ. гр. БГР-1-20
Науковий керівник доктор філос. наук,
доц. Сакун А.В.
Київський національний університет
технологій та дизайну

ОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

В сучасному суспільстві проблема культури набрала небувалої гостроти. Культурна революція в умовах формування демократичної держави, здійснення економічних і соціальних реформ стає одним з важливих факторів.

Що ж таке культура? У чому специфіка і унікальність культури?

Латинське слово «культура» означає оброблення ґрунту, його культивування. Давньоримський мислитель Марк Туллій Ціцерон (106-43 рр. до н.е.) в праці «Тускуланські бесіди» поширив значення цього слова на інтелектуальні явища, називаючи філософію, за аналогією з обробітком землі – «обробітком духу». У XVII ст. це призабуте поняття відродив німецький філософ Готфрід Лейбніц (1646-1716), а від 60-х рр. XVIII ст. цим терміном став широко послуговуватися у своїх працях ще один німецький мислитель Йоганн Гердер (1744-1803). Він трактував культуру як знаряддя, яке служить людині для того, щоб вона могла вижити у жорсткому природному середовищі, як своєрідний спосіб підпорядкування людиною сил природи. Людина компенсує природні недоліки своїм розумом, високою здатністю пристосування до природного середовища і найголовніше – можливістю передання нагромадженого життєвого досвіду завдяки розвитку мови. Тобто, культура – це те, що створене людиною над власне природою як в матеріальному, так і в духовному плані. У широкому розумінні таке визначення культури побутує і сьогодні.